

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Keski-Suomen ELY-keskus kiittää työ- ja elinkeinoministeriötä selonteon kattavasta kotoutumisen nykytilan kuvauksesta sekä kootusta tutkimustiedosta maahanmuuttajien työllistymisestä ja osallisuudesta. Konkreettisia toimenpiteitä yhteiskunnan vastaanottavuuden parantamiseksi sekä maahanmuuttajien osaamisen hyödyntämiseksi tullaan tarvitsemaan Suomen työikäisen väestön vähentyessä suhteessa ikääntyneeseen väestöön. On erittäin hyvä asia, että kotona lapsiaan hoitavat maahanmuuttajat on nostettu selonteossa selkeästi omaksi ryhmäkseen, jotka tarvitsevat yhtä lailla kotoutumistoimenpiteitä. Esitetty kotoutumisohjelman johdantojako antaisi tasavertaisen alun kotoutumiselle myös työvoiman ulkopuolella oleville.

Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluihin sekä osaamiskeskuksiin myönnetty rahoitus on mahdollistanut suurimpien kaupunkien osalta uudenlaista palvelua maahanmuuttaja-asiakkaiden tarpeisiin. Valtakunnallisen, digitaalisen (monikielisen) ohjaus- ja neuvontapalvelun kehittäminen olisi myös suotavaa, jotta pienemmissä kunnissa asuvat maahanmuuttaneet saisivat vastaavaa palvelua.

Selonteossa esitetty kotoutumisjakson lyhentäminen haastaa erityisesti lukutaitokoulutuksen ja erityistä tukea tarvitsevien maahanmuuttajien riittävää kotoutumista. On oleellista resursoida jatkossa kotoutumiskoulutuksia myös niille asiakkaille, joiden kotoutumisjakso on päättynyt, mutta jotka edelleen tarvitsevat kieliopetusta. Kotoutumisjakson lyhentäminen haastaa myös omaehtoisina suoritettavat opinnot. Selonteossa esitettiin vuodelta 2018 kotoutumissuunnitelmiin sisältyvien omaehtoisten opintojen jakautumista. Vuonna 2018 ammatillisessa valmentavassa koulutuksessa oli n. 17 % kaikista kotoutumislain puitteissa omaehtoisia opintoja suorittavista asiakkaista. Osuus on huomattava. JTYPL:n mukaan ammatillisia valmentavia opintoja ei voida tukea eikä myöskään alle 25-vuotiaiden omaehtoista opiskelua. Nämä seikat ovat tärkeitä ottaa huomioon tulevissa lakimuutoksissa.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Selonteon tilannekuvasta käy hyvin ilmi maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkujen pullonkaulat: osaamisen puutteellinen tunnistaminen ja tunnustaminen, palveluiden asiakaslähtöisyyden puute, toimeentuloon liittyvät haasteet, kielteiset asenteet maahanmuuttajia kohtaan sekä koulutus- ja työllistymispalveluiden riittämätön tarjonta. Edellisen hallituksen aikana tehtiin uudistus luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen siirtämisestä osaksi vapaan sivistystyön koulutusta. Uudistuksen myötä osalla asiakkaista on ollut haasteita jatkaa työvoimakoulutuksena hankittuun kotoutumiskoulutukseen, koska heidän kielitasonsa ei ole ollut riittävällä tasolla. Nykytilan haasteena on, ettei luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen tasoa koordinoita kenenkään tahon toimesta. Ylipäätään luku- ja kirjoitustaidon opetuksen asiakokonaisuus vaatisi uusia ratkaisuja niin resurssien kuin koordinaation suhteen. Tällä hetkellä tässä kohdassa on liian monta ongelmakohtaa.

Syrjinnän kokemukset maahanmuuttaneilla vaikeuttavat kotoutumista ja työmarkkinoille pääsyä. Työelämän vastaanottavuuden vahvistaminen on erittäin tärkeä tavoite, johon tarvitaan resursointia.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Maahanmuuttajien huomioiminen omana erityisenä kohderyhmänään työllisyyspalveluissa on perusteltua ja on hyvä, että se on nostettu selonteossa esille. Yhtenä keskeisenä toimenpiteenä maahanmuuttajien työllisyyden edistämiseksi on kuvattu työvoimapalveluiden käytön lisäämistä (palkkatuki ja työkokeilu). Jotta edellä mainittuja palveluita käytettäisiin enemmän, se edellyttää myös lisäystä maahanmuuttajien parissa työskenteleviin henkilöstöresursseihin työvoimapalveluissa.

Uusia avauksia maahanmuuttajien työllistymiseen yksityiselle sektorille kaivataan. Yrityksen kynnystä ensimmäisen maahanmuuttajataustaisen työntekijän palkkaamiseen tulisi madaltaa. Paikallinen sopiminen ja määräaikainen työehtosopimuksen soveltaminen työsuhteen alussa voisivat helpottaa työsuhteen syntymistä. Samaan aikaan on tärkeää pitää huolta siitä, että ei pääse syntymään kahden kerroksen työmarkkinoita, joilla maahanmuuttajilla olisi esim. huonompi palkkataso.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Suomalaisen yhteiskuntatietouden ja toimintatapojen jakaminen vastaanottokeskuksissa sekä verkkokurssin käyttöönottoaminen aiheesta on erittäin kannatettavaa. Oleskelulupaprosessin nopeuttamista tulee priorisoida, jotta kotoutuminen pääsee joustavasti käyntiin. Pitkät lupaprosessit eivät edesauta turvapaikanhakijoita kiinnittymään uuteen yhteiskuntaan. Luvussa 8 keskitytään vain kv-suojelua saavien kotoutumisen käynnistymiseen. Kotoutumisen käynnistymisen on hyvä koskea

laajemmalti maahanmuuttajien heterogeenistä joukkoa (kv-opiskelijat, työn perässä muuttaneet sekä heidän puolisonsa.)

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Maahanmuuttajille suunnattujen matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluiden vakinaistaminen ja kehittäminen, niin että palvelua on saatavilla yhdenvertaisesti kaikkialla valtakunnallisesti, on kannatettava tavoite. Toimintaan tulee resursoida tunnettavuuden lisäämiseksi.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Kotoutumisohjelman osana toteutettava yhteinen johdantojakso työnhakijoille ja työvoiman ulkopuolella oleville on tervetullut ehdotus. Tämä takaisi yhdenvertaisen kotoutumisen jokaiselle. Osaamisen kartoittamiseen olisi saatava yhteinen digitaalinen järjestelmä, jotta päällekkäisiltä kartoittamisilta vältyttäisiin.

Kotoutumiskoulutusten vaikuttavuuden lisäämiseksi selonteossa on esitetty tulosperustaisia hankintoja. Tulosperusteisuutta kannatettavampi lähestymistapa on keskittyä laadun kehittämiseen ja yhdenmukaistamiseen valtakunnallisilla laatukriteereillä.

Kotoutumisohjelman rajaaminen pääsääntöisesti enintään kahden vuoden mittaiseksi ja säilyttäen samalla nykyisinkin voimassa olevan kielitaidon tavoitetason B1.1, on ristiriitainen tavoite. Voimassa olevan lainsäädännön ja kotoutumissuunnitelman puitteissa B 1.1 tason saavuttaa vain kolmannes kotoutujista. Maahanmuuttajille, joiden kotoutumisaika on umpeutunut, tulee jatkossa olla riittävästi tarjolla kielikoulutusta. Tässä tulee myös huomioida lainsäädännön muutostarpeet koskien kieliopintoja omaehtoisissa opinnoissa.

Pullonkaulana kotoutumiskoulutuksissa on tilanteet, joissa asiakkaan kielitasoa vastaavan ryhmän alkamista joudutaan odottamaan. Sopivan ryhmän käynnistyminen voi kestää viikoista kuukausiin. Tätä tilannetta kotoutumisohjelman lyhentäminen haastaa.

Yksi haaste ovat myös ne maahanmuuttajat, jotka tarvitsevat vaativampaa kielikoulutusta (C-taso) joko kotoutumisaikana tai sen jälkeen. Sitä ei ole riittävästi tarjolla, eikä sen toteuttaminen JTYP-lain mukaisena palveluna onnistu helposti.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalvelut toimivat luontevasti myös kv-opiskelijoiden ja työn perässä saapuneiden tavoittamisessa. Tavoittaminen vaatii ohjaus- ja neuvontapalveluiden yhtenäisen brändin luomista ja vahvaa markkinoimista.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Kumppanuusohjelman puitteissa on mahdollista nostaa järjestöjen profiilia näkyvämmäksi kotoutumisen kentällä. Järjestöjen toimintamahdollisuuksien parantaminen eri rahoitusmahdollisuuksien myötä tulee kiinnittää huomiota. Myös kotoutumisentukena.fi-verkkopalvelun valtakunnallinen käyttöönotto vahvistaisi maahanmuuttajien ohjausta.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

-

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

-

Riikonen Marja
Keski-Suomen ELY